

การพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

The Development of Five-precept Family Model at Yai-Cha
Community, Samphran District, Nakhon Pathom Province

พระครูทักษิณานุกิจ (พิทยา ปริณญาโณ)¹

พระปลัดประพจน์ สุภาโต², พระมหาประกาศิต สิริเมธ³

Phrakhrutaksinanukit (Phitthaya Pariṅkāṇo)¹

Phrapaladprapoj Supabhāto², Phramahaprakasit Sirimedho³

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Master of Arts Program in Social Development,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Buddhanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Corresponding Author, E-mail: mahasippo2523@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 2. เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ในระดับครัวเรือนของชุมชน 3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชน โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตพฤติกรรม จากนั้น จึงวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย พบว่า 1. การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนปฏิบัติตนอยู่ในศีล 5 ด้วยการจัดกิจกรรมให้วัดเป็นศูนย์กลางโดยเน้นการจัดกิจกรรมด้วยกลไก 4 ส. 2. การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ระดับครัวเรือน เป็นกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน วัด สถานศึกษา หน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชนตามหลักไตรสิกขา คือ 1) ศีล 2) สมาธิ 3) ปัญญา 3. การ

นำเสนอกระบวนการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านร่างกาย 2) การพัฒนาด้านจิตใจ 3) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ในสังคม 4) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างจิตสาธารณะในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนองค์ความรู้จากการวิจัย คือ การจัดการศึกษาให้เห็นถึงแนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนาในเรื่องศีล 5 เมื่อกระทำอย่างต่อเนื่องจะเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง มั่นคงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ครอบครัว; ศีล; ศีล 5 ต้นแบบ; ชุมชนขยายชา

Abstract

This research is a qualitative approach which aims 1) to study a pattern for promoting self-practice according to the five precepts; 2) to develop activities to promote self-practice according to the five precepts at the household level; and 3) to propose the developmental process of the five-precept family model in community. The collecting data are performed by in-depth interviews, focus group discussion, and behavioral observation. The data analysis is done based on a content approach and written by a descriptive lecture and then summarized according to the objectives set.

The results of this research reveal that 1) the study of pattern for promoting self-practice according to the five precepts found that communities are promoted to practice the five precepts by keeping with the activities through organizing the monastery as a center of activities with the 4s movement. 2) The develop activities to promote self-practice according to the five precepts at the household level is conducted by interaction activities among families, communities, monasteries, educational institutions, government agencies, and private organizations to perform youth promotion activities by using threefold training, namely the *Sīla*, *Samādhi*, and *Paññā*. 3. The proposition to developmental process of the five-precept family model in community is concerned with 1) the physical development; 2) mental development;

3) social relationship development; and 4) environmental development. This is for the creation of public consciousness in the environmental conservation of the community. The new body of knowledge from this research is the educational management related to the concept, development, and principles of building the family stability in accordance with the Buddhist guideline on five precepts. When it is practiced continually, it will change and effect to be a strong and sustainable family.

Keywords: Family; Precepts; Five-precept Family Model;
Yai-Cha Community

บทนำ

สังคมไทยผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะหลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนาที่เป็นขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี อันหลักปฏิบัติพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ศีลจึงครอบคลุมการจัดระเบียบวิถีชีวิตภายนอก ซึ่งสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลแก่ความเจริญงอกงามของวิถีชีวิตภายใน การดำเนินวิถีชีวิตที่งดงามภายในจะสะท้อนให้เห็นความงดงามของวิถีชีวิตภายนอก ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นลักษณะเกื้อกูลกันของการปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา (แก้ว วงศ์บุญสิน, 2538) โดยเฉพาะการฝึกจิต (สมาธิ) และปัญญา อันเป็นความเจริญที่จะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง พร้อมด้วยจิตใจที่เป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานในท่ามกลางสังคมและสภาพแวดล้อมที่สงบ เรียบร้อย รื่นรมย์และร่มเย็นเป็นสุข” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 448) เป็นต้น

ในโลกปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก การปฏิบัติตามหลักศาสนาเป็นพฤติกรรมที่สามารถกำหนดรูปแบบการแสดงออกของมนุษย์ได้ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม อันเป็นวิถีที่มนุษย์ยึดถือปฏิบัติอยู่ในสังคม มีบทบาทต่อการแสดงออกที่เป็นปฏิริยาตอบสนองให้เกิดการสร้างสรรค่อื่น ๆ นอกจากนี้ ยังพบว่า ศาสนามีบทบาทต่อด้านพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมและสามารถบันดาลให้มนุษย์เปลี่ยนพฤติกรรมด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมจึงมีหลักการที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวนี้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า การ

ปฏิบัติตามหลักของเบญจศีลหรือศีล 5 อันเป็นจริยธรรมขั้นต้นที่ทำให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมที่ดีงาม

โดยความหมายของศีล หมายถึง ความเป็นปกติ เย็น ระเบียบวินัย กล่าวคือ ผู้มีศีลต้องมีกายวาจาไม่เร่าร้อนด้วยราคะ โทสะและโมหะ เป็นผู้มีกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ศีลในที่นี้จำแนกเป็น 5 ข้อ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของชาวบ้านทั่วไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและผู้รักษา รวมถึงความสงบสุขของสังคมครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมมนุษย์ ทุกสังคมจึงส่งเสริม สนับสนุนสถาบันครอบครัวในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยการสร้างสถาบันครอบครัวขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่ในการให้ความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน สมาชิกในครอบครัวได้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน รวมทั้งหล่อหลอมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลโดยตรง ครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบบุคลิกภาพ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติและพฤติกรรมของแต่ละบุคคลทั้งทางบวกและทางลบ (วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2545: 1-2) การแสดงออกภายในครอบครัวจึงเป็นพื้นฐานและมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมในทุกด้านให้เป็นไปอย่างเหมาะสม แต่ปัจจุบันสถิติครอบครัวเดี่ยวมีมากขึ้น ส่งผลให้ครอบครัวขาดความมั่นคง โดยผลจากข้อมูลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่แบบครอบครัวเดี่ยว คือ พ่อ แม่ ลูก ส่งผลให้ครอบครัวประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาผู้สูงวัยถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่มาจาก การเปลี่ยนจากภายในและภายนอกที่มีผลต่อความผูกพันในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงจากอดีต (พระเทวินทร์ เทวินโท, 2544: 83)

ชุมชนขยายในปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นนานับประการ เมื่อครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันน้อยลง พ่อแม่มีหน้าที่แสวงหาทรัพย์สินเงินทองและวัตถุเพื่อมาเลี้ยงดูปรนเปรอความสุขให้ลูก ส่วนลูกซึ่งต้องทำหน้าที่เรียนหนังสือจึงถูกวัฒนธรรมต่างชาติและอบายมุขชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย การเติบโตเป็นผู้ใหญ่เป็นไปตามยถากรรม ลูกจึงเรียนรู้ชีวิตด้วยตนเองจากสังคมนอกบ้านมากกว่าสังคมในบ้าน และไม่ได้รับการปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรมและการกระตุ้นให้สมาชิกมีความมุ่งมั่นในการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาครอบครัวมากมาย เช่น ปัญหาการความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว ปัญหาติดสิ่งเสพติดและเล่นการพนัน ปัญหาครอบครัวแตกแยก นอกจากนี้ ภาวะทางเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้สังคมครอบครัวห่างเหินจากวัดมากขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการนำศีล 5 มาเป็นกฎพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของสังคม อันเป็นการ

พัฒนาที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของครอบครัวหรือชุมชนในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เช่น การร่วมกันสืบค้นหาปัญหา การคิดวางแผนร่วม การตัดสินใจระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น โดยการพัฒนาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลยายชา (องค์การบริหารส่วนตำบลยายชา, ม.ป.ป.) ในการพัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

ดังนั้น เพื่อพัฒนาให้ชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นครอบครัวศีล 5 จึงมีความสนใจในการศึกษาเรื่องรูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของชุมชนยายชา ที่เชื่อมโยงให้เห็นการดำเนินกิจกรรมของครอบครัวตามหลักศีล 5 เพื่อจะได้เห็นกระบวนการพัฒนาอันเป็นการศึกษาให้เห็นแนวคิด พัฒนาการและหลักการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนาและกระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวแล้วพัฒนาสู่สังคมกว้างต่อไป ทั้งนี้ เพื่อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวไทยในการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 เพื่อให้สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเกิดความมั่นคงและสงบสุขต่อตนเองและชุมชนประเทศชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ในระดับครัวเรือนของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แผนการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษา ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศีล 5 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ครอบครัวต้นแบบ การสร้างเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อนำมากำหนดสภาพปัญหาและแนวทางการวิจัยในการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต่อไป

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มพระสงฆ์ที่รับผิดชอบโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยตรง ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรชุมชน 2) กลุ่มข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ 3) กลุ่มชาวบ้านในโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

ในชุมชนขยายชา รวมทั้งหมด 16 ท่าน โดยได้รวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 9 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ครอบครัวยุคใหม่ และการสร้างเครือข่ายครอบครัวศีล 5 ต้นแบบ ในชุมชนขยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากข้อมูลภาคสนามทั้ง 3 วิธีการ คือ (1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย (2) การสนทนากลุ่มย่อย และ (3) การสังเกตพฤติกรรม จากนั้น นำมาจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูล โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบด้วยการจัดแบ่งประเภทของข้อมูลให้ตรงตามเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตพฤติกรรม และการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยได้ร่วมประชุมกับผู้นำชุมชน กลุ่มผู้แทนองค์กรและหน่วยงานรัฐ กลุ่มอาสาสมัครครอบครัวศีล 5 และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาครอบครัวศีล 5 โดยจัดประชุมที่ศาลาการเปรียญ โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุม 10 ท่าน จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเดียวกันที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์สรุป แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ครอบครัวยุคใหม่ และการสร้างเครือข่ายครอบครัวศีล 5

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และด้านทฤษฎี โดยเน้นการตรวจสอบว่า การใช้ทฤษฎีที่หลากหลายทำให้ได้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หากการนำทฤษฎีใดมาใช้ก็ตาม ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน ก็แสดงว่าข้อมูลที่ได้มามีความถูกต้อง หากมีส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์จะตรวจสอบและเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและเข้าไปสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนทุกอย่าง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่และการตรวจสอบข้อมูลอาจจะดำเนินการไปพร้อมกันโดยใช้วิเคราะห์เนื้อหา แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนขยายชา ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนมีการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ด้วยการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการรักษาศีล 5 ปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ตามหลักธรรม 8 หัวข้อ ประกอบด้วยศีลธรรม และวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย สัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์ สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูตเวทิตาธรรมและสามัคคีธรรม มีจุดเน้นให้คนเข้ามาร่วมทำกิจกรรม โดยใช้วัดเป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรม ด้วยกลไก 4 ส. คือ 1) ส. ใส่ใจของผู้นำ 2) ส. สร้างการมีส่วนร่วมและสืบหาสาเหตุ 3) ส. สันตีสันทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีคิดต่าง และ 4) ส. สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ระดับครัวเรือน ด้วยกิจกรรมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน วัด สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมเยาวชน ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้ 1) หลักศีล ด้วยการสมათานศีล ให้ทาน ฟังธรรม การออมเงิน ครอบครัวสร้างสุข ปฏิบัติธรรม กิจวัตรครอบครัวสร้างสุขและกิจกรรม ถอดบทเรียนมีศีลมีสุข 2) หลักสมาธิ ด้วยการปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ 3) หลักปัญญา ด้วยกิจกรรมติดต่ออาวุธทางปัญญา หมายถึง กิจกรรมที่อบรมวิทยากรให้มีความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ น้ำเมาและกระบวนการการออมหรือการส่งเสริมรายได้ในครัวเรือน โดยการจัดอบรมได้มีการติดตามผลของการจัดอบรมผ่านการสังเกต การพูดคุย สอบถามในระยะเวลา 10 สัปดาห์ การจัดกิจกรรมนี้พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ทุกคนในครอบครัวเริ่มสนใจที่จะปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอกระบวนการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบ ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านร่างกาย เพื่อพัฒนาร่างกายด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ 2) การพัฒนาด้านจิตใจ ด้วยการนำหลักธรรมมาดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของคนในชุมชน มีสุขภาพจิตที่ดี มีความคิดรอบคอบ สุขุม 3) การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ในสังคม สร้างความปรองดองสมานฉันท์ ลดปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชน ด้วยกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่องธรรมะกับกลุ่มคนในชุมชน 4) การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างจิตสาธารณะในการรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนยายชา พบว่าการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในชุมชนยายชา ได้มีแนวคิดการมีส่วนร่วม

ของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อให้การขับเคลื่อนนั้นมีประสิทธิภาพ โดยมีกลไกในการดำเนินการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนต้องพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ

1. การพัฒนาด้านร่างกายด้วยการส่งเสริมการพัฒนาตนตามหลักศีล 5 ด้วยความสังวรระวังทางกายและวาจา
2. การพัฒนาด้านจิตใจด้วยการนำหลักศีล 5 มาจัดกิจกรรมงานเลี้ยงปลอดเหล้าหรืองานบุญปลอดเหล้า
3. การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ในสังคมด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง โดยการปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนถือศีล 5 และสนับสนุนการทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
4. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมโดยเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อม สร้างคนดีในสังคมของหมู่บ้านผสมผสานกับการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนให้น่าอยู่ ในการสนองมติมหาเถรสมาคมให้ขับเคลื่อนโครงการความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์และประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนขยาย ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนพบว่า การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนขยาย ดำเนินการในลักษณะขอความร่วมมือในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 โดยกำหนดหมู่บ้านรักษาศีล 5 อันเป็นนโยบายของหมู่บ้านผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างจิตอาสา มุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีทักษะการทำงาน มีสัมมาอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ และร่วมสืบสานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อานิสงส์ของการรักษาศีลโดยรวมสามารถส่งผลดีให้เกิดความเป็นอยู่ที่สงบเรียบร้อย มีความสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาโปรดอุบาสกอุบาสิกา ชาวตำบลบ้านปาฏลिकาม ซึ่งสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559) ได้กล่าวในหนังสือ *พุทธธรรม*ว่า เป็นการแก้ปัญหาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพูดคุยจากผู้นำชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่าง ๆ จึงเป็นการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 เป็น

การสร้าง ความสามัคคี ความเข้าใจในสังคมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อให้บุคลากรทุกระดับมีทัศนคติที่ดี ทุ่มเทและเสียสละเพื่อร่วมสร้างวัฒนธรรมที่เน้นความร่วมมือและการแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกันเพื่อทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดผลงานที่สร้างสรรค์และสร้างชื่อเสียงให้แก่ตนเองและสังคม โดยเฉพาะสังคมในระดับพื้นฐาน คือ ครอบครัว ที่ได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องศีล 5 ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอย่างมาก เพราะถือว่า ครอบครัวที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการพัฒนา พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวอยู่มาหลาย ซึ่งสอดคล้องกับสัทธัตถวินัย ตันตริจนาวงศ์ และศศิกัญจน์ ทวีสุวรรณ (2552) ได้วิจัยเรื่อง*การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ* ที่กล่าวถึงการรักษาศีลที่ถือเป็นพื้นฐานของการละทิ้งความชั่วและเป็นการส่งเสริมคุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ในระดับครัวเรือนของชุมชน ซึ่งในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ในชุมชนได้มีการทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) การมีส่วนร่วมระหว่างวัด สถานศึกษาชุมชน หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมกระบวนการพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปสู่การลดปัญหา และความขัดแย้งให้น้อยที่สุดในการสร้างความเจริญให้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับเกื้อ วงศ์บุญสิน (2538) ในเรื่อง*ประชากรกับการพัฒนา* ที่แสดงให้เห็นว่า การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นการพัฒนาประชากรหรือคนในสังคมให้เกิดความเจริญทางด้านกายและจิตใจ อันเป็นการสร้างสันติสุขในสังคมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีลักษณะการทำงานแบบขับเคลื่อนร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของความปรองดองสมานฉันท์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชุมชน อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 มีการประชุมปรึกษาวางแผนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ความร่วมมือของชุมชน ผู้นำในชุมชนให้ความสนใจร่วมจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหรือประเพณีวัฒนธรรมไทยจึงทำให้สำเร็จในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับวงศ์กร เพิ่มผล (2555) ได้วิจัยเรื่อง*ศีล 5 มิติอารยธรรมสากล* ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีความรักและความใคร่เป็นเรื่องธรรมดา แต่ความใคร่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและศีลธรรม กฎหมายป้องปรามได้เฉพาะการละเมิดทางกาย แต่ศีลธรรม

สามารถป้องกันได้จากภายใน คือ จิตใจ ความอบอุ่นภายในครอบครัวขึ้นได้ และพระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ (2541) ได้วิจัยเรื่อง*การศึกษาทัศนะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์* ผลการวิจัยพบว่า ศีล 5 ข้อที่ 1 คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงมากที่สุด ในสังคมไทย แต่ปัจจุบันในสังคมไทยมีสถิติการฆ่าสูงมาก ผลจากการฆ่าทำให้คนไทยต้องประสบกับการขาดความเมตตา มีการก่ออาชญากรรมที่ทารุณโหดร้าย งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาทัศนะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบันเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์ โดยเปรียบเทียบผลการสำรวจข้อมูลด้านความเข้าใจ การปฏิบัติและอุปสรรคในการปฏิบัติตามศีล 5 ข้อที่ 1 ซึ่งไม่ครอบคลุมกับการวิจัยในงานวิจัยนี้ที่ศึกษาทั้ง 5 ข้อ อย่างไรก็ตาม การวิจัยของพระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ ทำให้ทราบว่า การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ในระดับครัวเรือนของชุมชนเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องริบดำเนินการ เพราะหากเริ่มส่งเสริมการรักษาศีล 5 ในสังคมระดับครัวเรือนก็สามารถสร้างความเมตตาและลดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ได้ เพราะทุกอย่างต้องเริ่มต้นจากครอบครัวเป็นสำคัญ

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชน สำหรับแนวทางการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนขยายชา โดยผ่านการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 เกิดจากการสังเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชุมชนวังตะกู อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (โครงการรักษาศีล 5, 2557) ในเนื้อหาด้านการดำเนินวิถีชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สามารถอธิบายแนวทางการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ดังนี้ แนวทางที่หนึ่ง กลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 ของชุมชนขยายชา การทำความดีนั้นทำยากและเห็นผลช้าแต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะหาไม่ความชั่วที่ทำได้ง่ายจะเข้ามาแทนที่และพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันรู้สึกตัว แต่ละคนจึงต้องตั้งใจและเพียรพยายามให้สุดกำลังในการสร้างเสริมและสะสมความดี ฉะนั้น ครูจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้ทำและสะสมความดีเพื่อนักเรียนจะได้เป็นคนดีคนเก่ง ซึ่งสอดคล้องกับบทความโครงการรักษาศีล 5 ในหัวข้อร้อยความคิด การทำดี ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 การจัดตั้งศูนย์อำนวยการกลางและศูนย์อำนวยการความสะอาดระดับชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เช่น วัสดุอุปกรณ์ในการบันทึกและจัดเก็บข้อมูล เป็นศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนโครงการ มี การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ที่ 2 การจัดอบรมประชาชน สร้างความรู้ความเข้าใจในการรักษาศิลป 5 รวมถึงสถานศึกษา หน่วยงานราชการและชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำเอกสาร แผ่นพับ และสื่อการสอนเพื่อเผยแพร่โครงการให้ทั่วถึงและขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศิล 5 อย่างต่อเนื่องตามนโยบายของคณะสงฆ์

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ และสร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (บวร) ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร (2561: 92-93) ได้วิจัยเรื่อง*ปราชญ์ป่า: กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบเขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน* ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและสร้างจิตอาสาในการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม งานของพระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร เป็นการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่เกิดกับชุมชนหรือสังคมครอบครัวในวงกว้าง ขณะที่งานวิจัยนี้เป็นเพียงการศึกษาในระดับครอบครัวพื้นฐาน จึงมีรายละเอียดที่ไม่สอดคล้องกันในระดับของการนำไปใช้อย่าง

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเครื่องมือในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการที่มีคุณภาพ การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด มีการรายงานผลการดำเนินงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานของปาริชาติ วัลย์เสถียร (2541: 138) เรื่อง*ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน* ที่กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเห็นว่า จำเป็นต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนที่สมบูรณ์แบบเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหมายความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ว่าจะในระดับครอบครัว ระดับชุมชน (หลายครอบครัวรวมกัน) และระดับประเทศ ก็สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องศิลป 5 มาประพฤติปฏิบัติได้ ในประเด็นนี้จะเห็นว่า ศิล 5 ได้เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการพัฒนาเพื่อกำกับ ติดตามและประเมินศักยภาพโครงการต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ ดังเช่นการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศิล 5 ในชุมชนขยายชาติที่ถือว่า เป็นการสร้างเครื่องมือในการพัฒนาครอบครัวศิลป 5 ต้นแบบ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

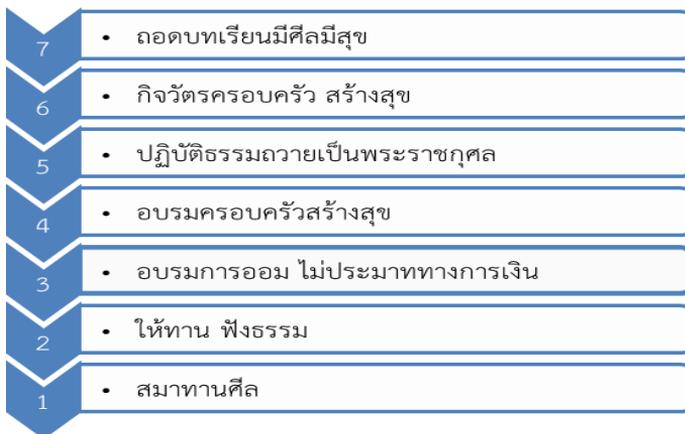
องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยที่ได้จากการพัฒนาครอบครัวศิลป 5 ต้นแบบในชุมชนขยายชาติ ในด้านการรักษาศิลพบว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนำเสนอแผนการดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1. ส่งเสริม

การพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 2. การพัฒนาตามแนววิถีชาวพุทธ และ 3. สร้างค่านิยมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งการพัฒนาทั้ง 3 ด้านได้ดำเนินการผ่านกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม ได้แก่ 1. กิจกรรมดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 2. กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ 3. กิจกรรม “สร้างค่านิยมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม” ทั้ง 3 กิจกรรมนี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการของผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบ

องค์ความรู้ด้านการดำเนินการพัฒนาตามแนววิถีชาวพุทธ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างจิตอาสา มุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีทักษะการทำงาน มีสัมมาอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้ และร่วมสืบสานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีการนำการแก้ปัญหาแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการสร้าง ความสามัคคี ความเข้าใจในสังคมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และให้เห็นถึงความสำคัญประโยชน์ที่จะได้รับในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ด้านการรักษาศีลต้นแบบ นำเสนอแผนการดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1. การส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 2. การพัฒนาตามแนววิถีชาวพุทธและ 3. การสร้างค่านิยมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ 1. การพัฒนาด้านร่างกาย 2. การพัฒนาด้านจิตใจ 3. การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ในชุมชน และ 4. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมประโยชน์ที่ได้รับทำให้ได้ทราบรูปแบบการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของชุมชนขยาย ซึ่งจะเห็นแนวทางการจัดกิจกรรมในปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งแนวความคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าว ขั้นตอนการส่งเสริมการพัฒนา กิจกรรมตามหลักศีล 5 ได้ดำเนินการใน 7 สัปดาห์ ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพ 1 ขั้นตอนการส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมตามหลักศีล 5 ทั้ง 7 สัปดาห์

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบในชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ของชุมชนยายชา มีกลไกขององค์ประกอบ 4 ส. ประกอบไปด้วย 1) ส. ใส่ใจของผู้นำ 2) ส. สร้างการมีส่วนร่วมและสืบหาสาเหตุ 3) ส. สันติสนทนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีคิดต่าง และ 4) ส. สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง คือ การลงมือทำตามเป้าหมายจนให้เกิดผลชัดเจน ต่อมาเป็นการพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการปฏิบัติตามหลักศีล 5 ในระดับครัวเรือนของชุมชนยายชา สรุปแผนการดำเนินงานตามโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีความคาดหวังเพื่อให้วัดมีความสะอาดร่มรื่น เป็นที่พึ่งของชาวบ้านเป็นศูนย์กลางของชุมชนพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ให้มีวัตรปฏิบัติที่งดงามประชาชนมีความรัก ความสามัคคีอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อีกทั้งเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี การพัฒนามีจุดมุ่งเน้นส่งเสริมการพัฒนา 3 ด้าน คือ 1. ด้านส่งเสริมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 2. ด้านการพัฒนาตามแนววิถีชาวพุทธ 3. ด้านสร้างค่านิยมเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาชีวิตตามหลักศีล 5 ของชุมชน กิจกรรมการปล่อยนก ปลา ในชุมชนเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมการอบรม การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายบัญชีครัวเรือน กิจกรรมการอบรม “เยาวชนวัยเจริญพันธุ์” กิจกรรมการอบรมเรื่อง กิจกรรมแสดงตนเป็นพุทธมามกะ และคนดีของสังคม กิจกรรมลด ละ เลิก อบายมุข การพัฒนาตามแนววิถีชาวพุทธ การอบรมให้ความรู้ กิจกรรมอบรมค่ายพุทธบุตรจิตอาสา การทำกิจกรรมร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ผลที่จะได้รับจากกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม คือ การสอนอย่างเป็นธรรมชาติผ่านข่าวสารที่เกิดขึ้นรอบตัว ซึ่ง กิจกรรมนี้ได้ตอบการแนวทางการพัฒนาครอบครัวศีล 5 ต้นแบบทั้ง 4 ด้าน คือ 1. การพัฒนาด้านร่างกาย 2. การพัฒนาด้านจิตใจ, 3. การพัฒนาด้านความสัมพันธ์ในชุมชน 4. การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม สนองมติมหาเถรสมาคมให้ขับเคลื่อนโครงการความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” เพื่อสร้างความปรองดองสมานฉันท์ และประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต ที่ดี และให้พุทธศาสนิกชนได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2538). *ประชากรกับการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โครงการรักษาสิล 5. (4 กันยายน 2557). *ชุมชนวังตะกั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ดำเนินวิถีชีวิตตามโครงการหมู่บ้านรักษาสีล 5*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.sila5.com/news/news/detail/var/34s294w2v294z2>
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2541). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. ใน *เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค. 651 ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2544). *พุทธจริยศาสตร์จริยศาสตร์และจริยธรรม*. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง.
- พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร. (2561). *ปรัชญาป่า: กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบเขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน*. คุษณินิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพิชิตชัย ยมพาลโพ. (2541). *การศึกษาที่คณะเรื่องศีล 5 ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. (2545). *จิตวิทยาพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 3. ชีวาทิวัฒน์.
- วงศกร เพิ่มผล. (2555). *ศีล 5 มิติอารยธรรมสากล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ และศศิกายุจน์ ทวีสุวรรณ. (2552). *การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ: กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ*. รายงานการวิจัย. กรมศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- องค์การบริหารส่วนตำบลยายชา. (ม.ป.ป.). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี (พ.ศ.2561-2564)*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <http://yaicha.go.th/public/list/data/detail/id/41/menu/290/catid/14/page/>